

ERKEĞİN ATAERKİL REJİME ENTEGRASYONU: YABANCILAŞMA VE UYUM

Hüseyin Nihat GÜNEŞ*

ÖZ

Geçmişte, sosyal bilimlerin birçok farklı disiplini içerisinde bir alt başlık olarak ele alınan kadın sorunları ya da bugünkü haliyle toplumsal cinsiyet tartışmaları, feminist hareketlerin sistematik ve bütünlükçü kavramsallaştırma çalışmalarıyla birlikte başlı başına bir disipline dönüşecek yola adım atmıştır. Bu tartışmalar, yeni olma özelliklerini hala koruyor olmalarına karşın epistemolojik alt yapısını kararlı ve tutarlı biçimde kurarak kısa sürede çok önemli mesafe kat etmiştir. Kadın ve erkek arasındaki güç ilişkilerini ve bu ilişkilerden kaynaklanan eşitsizliklerin sorgulanması noktasında, kadının ihmal edilen tarihini temel alan toplumsal cinsiyet çalışmaları, genellikle kadının toplumsal sistem içindeki eşitsiz konumunu nesnel veriler üzerinden görünür kılmaya çalışmıştır. Oysa aynı toplumsal sistem bir toplumsal cinsiyet kategorisi olarak erkek için de statü ve rol tanımlamaları yapmış, önemli haklarla birlikte görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Söz konusu hak, görev ve sorumluluklar bir taraftan erkek ve kadın arasındaki eşitsiz ilişkinin tarifini oluştururken diğer taraftan erkeğe biyolojik ve psikolojik temelde atfedilen güç ve sarsılmazlık imajı, erkeğin sahip olduğu toplumsal statüyü sorgulamasının önüne kalın bir duvar örmüştür. Bu çalışma, kendisine atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri noktasında yetersizlik gösteren ve toplumsal değerler sistemini karşısına alamayan erkeğin, yaşadığı varoluşsal problemi aşma sürecini incelemeyi amaçlamıştır. Dolayısıyla çalışmada tespit edilen verilerin analizi ve bu analizler üzerine kurulan tartışma temel yöntem olarak benimsenmiştir. Nihayetinde Toplumsal göstergeler, söz konusu problemi yaşayan erkeğin toplumsal cinsiyet temelinde bir yabancılaşma/uyum sürecine girdiğini, ortaya çıkan yabancılaşmanın, onun; tutum, söylem ve eylemine yansındığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik, Ataerkil Düzen, Yabancılaşma, Uyum.*

INTEGRATION OF MALE TO PATRIARCHY: ALIENATION AND ADJUSTMENT

ABSTRACT

Women problems or as it is called today as gender issues, which have been included in other branches of social sciences as a sub-heading in the past, have turned out to be a major discipline thanks to systematic and integrative conceptualization efforts of feminist movements. Although these discussions still protect their freshness, they have proceeded a lot in a short time by founding their epistemological ground coherently and decisively. Social gender studies that ground on the neglected history of the women in the point of inquiring the power relation between man and woman, and the inequality caused by this relation, generally have tried to bring the unequal status of the women in social system into view via objective data. However, the same social system has made status and role definitions for the man as a social gender category and have loaded missions and responsibilities on man together with important rights. These rights, objectives and responsibilities, while forming the description of the unequal relation between man and woman at one hand, on the other hand, they have put up a wall in front of the man to prevent him to inquire the image of power and stability that attributed him on biologic and psychological grounds. The man, who cannot take the system of social values on, has entered into the process of alienation/adjustment within the frame of gender. The alienation that the man has reflected in his attitudes, discourses and acts. This study, is aimed to scrutinize the process of dealing with the existential problem of the man, who show inadequacy on the point of the genders roles that are attributed to him, and who cannot face with the system of social values. Thus, the analysis of the data gained in the study, and the assertion based on these analyses has been employed as the main method. Consequently, social indicators show that man, who have the relevant problem enters in the process of alienation/adaptation on the basis of gender problem, and that emergent alienation has been reflected to his attitude, discourse and action.

Keywords: *Gender, Masculinity, Patriarchy, Alienation, Adjustment.*

* Yrd.Doç.Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, hngunes@beu.edu.tr

1. GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet tartışma/çalışmalarının başlangıç noktasını; kadınların haksızlığa uğrayan bağımlı bir toplumsal grup olduğu noktasında gelişen farkındalık ve bu haksızlığı ortadan kaldırmak için bağımlılığı aşma yönünde mücadele etme bilinci ve iradesi oluşturmuştur. Feminist hareketler çerperinde filizlenen toplumsal cinsiyet tartışma/çalışmaları kadın çalışmaları çerçevesinde ilerlemiştir. Bugün toplumsal cinsiyet çalışmaları, cinsiyetin toplumsal ve kültürel tüm belirlenimlerini kapsıyor olsa da ağırlıkla kadın sorunları odaklı olduğu bir gerçektir. Bu noktada akla *toplumsal cinsiyet çalışmalarının kadın sorunları odaklı olması bir sorun mudur?* sorusu gelebilir. Elbette bilimsel araştırmalar bir soru(n) ile başlar. Ancak araştırmaların derinleşmesi, değişkenler hakkındaki yeni bilgilerin ortaya çıkmasına vesile olan bir gelişme yaratır. Nihayet feminist tartışmalarla başlayıp kadın çalışmalarıyla devam eden gelişme bize toplumsal cinsiyet kavramı gibi işlevsel bir merceğe sunmuştur (Ecevit, 2011: 6). Bu merceğe doğru kullanıldığında sadece cinsiyet eşitsizliklerini değil aynı zamanda bu eşitsizlikleri belirleyen toplumsal/kültürel kodları ve bu kodların cinsler üzerindeki determinist etkilerini görmek mümkündür. Determinizm söz konusu olduğunda merceği, bir başka deyişle, erkeğe çevirmek kaçınılmaz olmaktadır. Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi'nin (BM Kadın Birimi-UN Women) dünya çapında Eylül 2014'te başlattığı HeForShe Hareketi¹ toplantısında BM Kadın Birimi İyi Niyet Elçisi olarak bir konuşma yapan Emma Watson, bu noktaya dikkat çekmektedir:

Cinsiyet eşitliği sizin de sorunuz. Çünkü bu zamana kadar, babamın ebeveyn olarak toplum tarafından daha az değer gördüğünü gördüm. Çocukken annem kadar ona da ihtiyacım olmasına rağmen. Genç erkeklerin ruhsal hastalıklar yüzünden acı çektiklerini gördüm. Onları daha az erkek gibi göstereceklerini düşündükleri için yardım istemeyen erkekler... Hatta Birleşik Krallık'ta intihar, 20–49 yaş arasındaki erkeklerde en büyük ölüm nedeni, araba kazaları, kanser ve koroner hastalıkları geride bırakarak... Erkeklerin başarısını teşkil eden çarpık bir duyguyla, kırılmalı ve güvensiz kişiler haline geldiklerini gördüm. Erkekler de eşitliğin faydalarından yararlanamıyorlar. Erkeklerin, klişeleşmiş kalıplar tarafından hapsedildiğinden pek fazla söz etmiyoruz. Ama öyle olduklarını görebiliyorum. Onlar serbest olduklarında, bunun doğal bir sonucu olarak kadınlar için de bir değişim olacak. Erkekler kabul edilmek için agresif olmak zorunda olmazlarsa, kadınlar da itaat etmeye mecbur olmazlar. Erkekler kontrol etmek zorunda olmazlarsa, kadınlar da kontrol edilmek zorunda kalmaz. Erkekler de kadınlar da hassas olma konusunda özgür olmalı. Erkekler de kadınlar da güçlü hissetmek konusunda özgür olmalı. Hepimizin cinsiyetleri karşıt iki idealden çok bir spektrumda algılama zamanımız geldi. Eğer birbirimizi ne olmadığımızla değil de kim olduğumuzla tanımlamaya başlarsak hepimiz daha özgür olabiliriz.²

Watson'ın sözlerinden bağımsız olarak *HeForShe Hareketi* de erkeklere, kadını ve kadın sorunlarını anlama, mücadelesine omuz verme noktasında empatiyi önermektedir. Yani hareketin vardığı nokta yeniden kadın sorunları odağı olmaktadır. Oysa erkeğin, kendi çelişik varoluşunu bilince çıkarmadan bu varoluşun bir sonucu gibi görünen kadın statüsünü kavramasını beklemek rasyonel bir durum değildir. Bu nedenle erkeğin kendisi, toplumun

¹ Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi (BM Kadın Birimi-UN Women) tarafından 2014–2015 yılları arasında yürütülen ve 1 milyar erkeği, kadınlarla yan yana, dayanışma içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları için değişimin temsilcisi olma noktasında teşvik etme amacı taşıyan hareket. Detaylı bilgi için: <http://www.heforshe.org/>

² <http://www.unwomen.org/en/news/stories/2014/9/emma-watson-gender-equality-is-your-issue-too>

erkek hakkındaki bilgisi üzerinde yeni bir değerlendirmeye ihtiyaç vardır. Bu yöndeki değerlendirmeler son yirmi yıl içinde görece ilerleme kaydetmiştir. Ancak ne yazık ki toplumsal cinsiyet tartışmaları içinde beklenen ilgiyi gördüğünü söylemek çok da mümkün değildir. H. Goldberg, 1976 yılında yazdığı Erkek Olmanın Tehlikeleri (The Hazards Of Being Male) adlı kitabının 10.yılında, kitaba yönelik tepkilerle ilgili hayal kırıklıklarını yazarken bir yandan da “kadın hareketi gibi bir erkek hareketi olamazdı, çünkü erkeklerin hissetme hakkı ya da erkek arkadaş edinme hakkı gibi konularda yasa çıkaramazsınız; öz-yıkıcı olmama hakkı kazanma hakkı kazanmak için, ya da performans kaygısı geliştirememeye, suçluluk duymama, vb. hakkı kazanmak için yürüyüş yapamazsınız” (Goldberg,1991: 9) sözleriyle bir gerçekliğe işaret etmektedir.

Goldberg’in işaret ettiği gerçeklik, toplumun kültürel ve sosyal kodlar üzerinden oluşturduğu erkeklik inşasının, bir noktadan sonra doğa temelli algılanmasıyla ilişkilidir. Bu noktada erkeğin sahip olduğu özelliklerden şikâyetçi olması, kadının doğurganlık özelliğini reddetmesi gibi şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde kadının durumunun bile hâlâ biyolojik farklılıklardan mı kaynaklandığı yoksa sosyal olarak mı inşa edildiği tartışmalarının sıcaklığını koruduğu bir dönemde erkeğin durumuyla ilgili böylesi bir tartışmanın sahiplenilebilir görünmemesi doğal karşılanabilir. Ne var ki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin diyalektik bir süreçle ele alınıp aşılması önemseniyorsa kadın ezilmişliğinin faillerinden biri olarak erkeğin durumunun cesurca tartışılması bir ihtiyaç arz etmektedir. Erkeklerin bilince çıkarsa bile yüksek sesle dillendirmelerinin zor görüldüğü mevcut durumda, bu sorumluluğu almaya en yakın olanlar yine feminizm tartışmalarının yürütücüleri gibi görünmektedir.

Biyolojik faktörlerin hayatımız üzerindeki etkisini yadsımadan, insanın, toplumsal bir varlık olarak, bir anne, baba, kadın, çocuk, erkek vd. kategoriler üzerinden rol ve statüler aracılığıyla sosyal olarak inşa edildiğini söylemek mümkündür. Toplumsal cinsiyet tartışmaları özelinde bu inşa sürecini savunanlar *gelişmeci görüş* içinde toplanmaktadır. Söz konusu eşitsizliklerin temelinde ‘doğal’ olan özelliklerin bulunduğu fikrine karşı çıkan bu görüş, doğacı görüş taraftarlarının savunduğu gibi cinsiyet farklılıkları biyolojik olarak belirlenmiyor ve sosyal olarak inşa ediliyorsa, kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinin değişebileceği, aynı şekilde cinsiyetçi kalıp yargıların da değişmeye açık olabileceği ve hepsinden önemlisi toplumda erkek egemenliğinin son bulabileceği fikrinde birleşir (Ecevit, 2011: 5). O halde toplumsal cinsiyetin inşasında sosyalizasyon sürecini, getirdikleri ve götördükleri açısından bir kez daha gözden geçirmek gerekmektedir. Süreç içerisinde toplumsal kurumlar etrafında üretilen değerlerle içkinleşerek, cinsiyet rejimini kuran ve ayakta tutan; çocuk oyunları, okul takımları, spor oluşumları, arkadaş grupları, aile ortamı, iş alanları, askerlik hizmeti gibi onlarca mekanizmanın (Selek, 2014: 99) rollerini toplumsal cinsiyet merceği ile incelemek söz konusu sosyal inşayı daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Biyolojik özelliklerin cinsiyet olarak erkeği tanımlamaya yetse de toplumsal cinsiyet olarak erkekliği tanımlamada yetersiz kalacağı fikri cinsiyetin sosyal olarak inşa edildiği tezine dayanır. Kadının bugünkü konumunu tayin eden ve ataerkilliğin kurgusunu oluşturan sosyal inşa mekanizmaları tarihsel ve toplumsal farklılıklar arz eder. Bu nedenle tartışma konusu olanın *erkeklik* (masculinity) değil *erkeklikler* (masculinities) olduğu fikrinin savunucuları artmıştır. Örneğin Connel (2000), çalışmasında her farklı kültürün ve tarihin farklı dönemlerinin toplumsal cinsiyeti farklı inşa ettiğine vurgu yaparken (Akt: Barutçu, 2013: 3), Kimmel (2004), “*Bütün erkeklikler eşit yaratılmamıştır. Ya da hepimiz eşit yaratıldık ama bu*

eşitlik hızlıca uçup gitmekte. Çünkü bizim erkeklik tanımlarımız toplumda eşit değerlerde değil. Bir erkeklik tanımı, sürekli ölçülüp tartılan diğer erkeklik formlarına karşı standart olarak kalmaya devam eder” (Akt: Barutçu, 2013: 3) sözleriyle baskın olan erkeklik kalıplarının varlığına işaret etmektedir. Erkeklikler ve baskın (hegemonik) erkeklik kavramları, erkek için sadece toplum karşısında değil erkekler arasında da hiyerarşik bir yapının varlığının göstergesidir. O halde erkekler, kendilerini sadece topluma değil aynı zamanda erkek dünyasına da kabul ettirmek durumundadır. O halde toplumsal değerler sistemi içinde erkeklik nasıl inşa edilmektedir. Erkekliğin inşa sürecinde erkeklikler nasıl ortaya çıkmaktadır. Bir biyolojik cinsiyet olarak erkeğin, bir toplumsal cinsiyet olarak erkeklik ve erkekliklerle kurduğu ilişkinin niteliği ve boyutları nedir? Bir kimlik inşasının sonucu olarak ortaya çıkan erkeklik kalıplarının; kadına, diğer erkeklere ve genel olarak topluma yansımaları nasıl olmaktadır? Bu çalışma, bu sorulara yanıt aramaktadır.

Toplumsal cinsiyet tartışmalarının odak noktalarından birini oluşturan ataerkillik problemi, tarihsel olarak ve toplumsal ölçekte tüm ilişkilerin içine işlemiş ve bu haliyle kadın sömürsünün en temel sebeplerinden biri olarak karşımızda dururken erkek cinsi açısından nasıl bir sorun teşkil etmektedir? Çalışmanın ilk bölümünde erkeklik kalıplarının, “Erkek Olmanın Tehlikeleri”, “Sürüne Sürüne Erkek Olmak”, “Erkeklik: İmkânsız İktidar” gibi negatif anlam yüklü kitap başlıklarına konu olan yönlerini ele alacağız. Sonraki iki bölümde sırasıyla, erkeklik kalıplarının erkek yaşamını zora sokan kodlarının bilince çıkamadığı iki farklı boyutta, aynı zamanda kadınların yaşamını da nasıl kuşattığını tartışacağız. Sonuç bölümünde ise erkeklik kalıplarının erkeğe ve kadına getirdiği yükü bilince çıkarmakla elde edilebilecek sosyal inşa sürecine müdahale olanaklarının, toplumsal cinsiyet kodlarının yeniden oluşturulması noktasında sağlayacağı avantajlar üzerinde duracağız.

2. ERKEĞİN TOPLUMSAL İKTİDARININ BEDELLERİ

Toplu taşıma araçlarında havalandırma sorunu sıklıkla yaşanır. Araçların havalandırma mekanizması veya pencerelerin yetersiz kaldığı durumlarda tavandaki havalandırma kapaklarının desteğine başvurulur. Bu işi yapması için yardım istenen kişiler erkekler olmaktadır. Erkeğin biyolojik özellikleri nedeniyle kadından daha güçlü olacağı bilgisi bu tercihin nedenidir. Genellikle kapak açılır ve yolculuğun olağan akışına geri dönlür. Ancak bazı durumlarda, çok sık kullanılmayan kapak zorluk çıkarır ve açılmayabilir. Birkaç denemenin ardından daha güçlü olduğunu düşünen bir erkeğin devreye girerek kapağı açması gibi örnekler yaşanabilir. Bu noktada erkeklik kalıpları hatta erkeklikler devreye girer. Kapağı açamayan erkek açısından durum bir sorun olabilir. Çünkü araç içindeki topluluğun genel beklentisinin, bir erkek olarak kapağı açması olduğu düşüncesi ilk akla gelendir. Bu beklentiye karşılayamamış olmak, özellikle erkeklik kalıplarıyla ilgili sorunu olmayan bir erkek açısından onur kırıcı olacaktır. Daha da ötesi, bir başka erkeğin bunu başarmış olması bu duyguyu daha da şiddetlendirecektir. O ana kadar kendisinin de desteklediği ya da en azından sorgulamadığı erkeklik kalıpları nedeniyle çevresindekilerin kendisine gülme, alay etme olasılıkları nedeniyle kimseyi suçlama şansına sahip olmadığı için erkeklik açısından kendisini yetersiz hissetmesi kaçınılmazdır. Bireylerin, yetersizlik hissiyle başa çıkmak için kullandığı savunma mekanizmalarını göz önüne alırsak yer yer rasyonel olmaktan çıkılarak kendisi ve çevresine zarar verme noktasına varılabildiği hatırlanmalıdır. Bu durumun,

psikolojik veya fiziksel şiddet hatta cinayete kadar varabilen örneklerinin yaşandığı bir gerçektir.

Yukarıda hayatın günlük akışından verdiğimiz çok basit örnekte bile görülebileceği gibi erkeklik kalıpları, toplumun kâğıda dökmediği bir sözleşme gibi yaşamımızı kuşatmış durumdadır. Toplumsal cinsiyet çalışmalarında sıklıkla örneklenen kadının ne olduğuna dair küçültücü örnekler gibi erkeğin ne olmadığına dair belirlemelerden oluşan uzun bir liste çıkarılabilir. Bu listenin bir araştırma alanı olarak ilgi görmesi, “toplumsal iktidar ilişkilerinin şekillendiği temel eksenlerden birinin cinsiyet farklarının inşasına dayalı cinsiyet rejimleri olduğu(nun) önde gelen birçok sosyal bilimci tarafından da kabul edilir hale gelmesi” (Sancar, 2013: 26) ile mümkün olmuştur. Postmodern feminist yaklaşımın cinsiyet kategorilerini, toplumsal tahakkümü kolaylaştırıcı işlev gördüğü gerekçesiyle reddetmesi ve bir erkeklik kalıbı olarak eşcinselliğin hegemonik erkeklikler tarafından ezilmesini görünür kılan araştırmalar, erkekliğin de bir sosyal inşa süreci içinde tasarlanarak toplumsal iktidar ilişkilerinin üretimi ve yeniden üretimi çerçevesinde çeşitlendirildiği düşüncesini pekiştirmiştir. Deniz Kandiyoti (2013: 200), erkeklere ilişkin yeni bir bakış açısı geliştirmenin gerekliliğini fark ettiği döneme ilişkin şu ifadeleri kullanmaktadır: “Müslüman toplumlarda erkeklerin yaşam döngüsünün farklı aşamalarının yapılmasına gerekli duyarlılığı göstermiş olsaydım, safça yekpare bir yetişkin erkeklik varsaymak yerine, onların çelişkili yaşantılarının karmaşık dokusunu görebilirdim şüphesiz.” Yine benzer biçimde Pınar Selek (2014: 7) de erkekliğin inşa sürecini incelediği çalışmasına girişimini “‘bir bebekten katil yapan zihniyeti’ sorgulama çağrısıyla başladı yolculuğum. Bu ‘katile’, bu ‘erkeğe’, bu ‘çocuğa’ feminizmin penceresinden bakmak istedim.” sözleriyle açıklık getirmektedir. Diğer taraftan bu konuda yapılmış bazı çalışmalar, “cinsiyet yaklaşımlarına tepki olarak bazı erkeklerin de egemen erkeklik rollerinden şikâyetçi olabileceğini iddia etmiştir. Ayrıca bu çalışmalar egemen erkeklik değerlerinin erkekler üzerinde de olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır” (Sayer, 2011: 15).

Erkeklik ve erkeklikler üzerine yapılan araştırmalarda erkeklik inşasının bedensel, toplumsal, kültürel farklı aşamalarına dikkat çekilmiştir. Örneğin Barutçu (2013), bu aşamaları; sünnet, cinsellik, askerlik, iş bulma, evlilik olmak üzere 5 farklı boyutta sunmuştur. İnsanın her bir aşamasında erkeğe ilişkin normatif kodlar gizlenmektedir. Gizlenmektedir, çünkü erkek toplumu, kendilerine ıstırap veren bu kodları sorgulamaktan çoğu zaman uzak olmuşlardır. Öyle ki, Goldberg (1991: 62–84), inşa edilen erkeklikle örtüşmeyen; *bağımlılık, pasiflik, yardım isteme, korku, hüznün, gözyaşı, saldırganlık, kadınlara yönelik öfke, diğer erkeklere yakınlık, temas, özgürlük, dürtüsellik, kadınlık, usdışı davranış, belirsizlik, çatışma, savunmacı pozlar* gibi karşılıklarıyla ele aldığı duyguları, *erkekler için bir terör* olarak nitelendirmektedir. Erkekler, bu tür duyguların tamamını, bünyelerine sızmış birer virüs gibi görüp onu dışarı atma eğilimi sergilemektedirler. Bu durum, bir toplumsal cinsiyet kategorisi olarak erkeğin, âdeta bir sosyal proje çerçevesinde her şeyden önce insan doğasından nasıl uzaklaştırıldığının bir göstergesidir.

3. HEGEMONİK ERKEKLİK ROLLERİNE ADAPTASYON SÜRECİ: YABANCILAŞMA-UYUM

Ataerkil düzenin cinsiyet rejimi, erkekliğin sosyal inşasını tarih boyunca çok acımasız yöntemlerle gerçekleştirmiştir. Brezilya'daki Satere-Mawe kabilesinde, ergenlerin, ısırdığı

oldukça acı verici olan karıncaların doldurulduğu eldivenleri giymek zorunda olmasından, Afrika’da yaşayan Fula topluluğunda ergenlerin kırbaçlanma yarışmasına sokulmasına kadar birçok acı verici deneyim, erkek olabilmek için aşılması gereken çeşitli sosyo-fiziksel aşamadan bazılarıdır. Benzer biçimde, Avustralya’nın Sambiya kabilesinde ergenlik çağına giren çocuklar, sadece kendi hemcinslerinin olduğu bir kampta toplanır. Kampın yetişkin erkeği, bu ergenlerin her biriyle anal ilişkiye girer. Kabilenin inancına göre erkekliğin gücü, spermde saklıdır ve spermin vücuda bu şekilde aktarılması erkek olabilmenin koşuludur. (Mondimore, 1999) Günümüz modern toplumlarda görülmesi de, bu tarz ritüeller, diğer uygarlıklarla bağ kurmayı reddetmiş birçok kabile toplumunda varlığını sürdürmektedir. Modern toplumlarda acı verici ritüellerin bulunmaması, toplumsal açıdan erkek olabilmenin kolay olduğunu göstermez. Nitekim önceki bölümde ele aldığımız, erkekliğin sosyal inşasına ilişkin her aşama birey üzerinde açık ya da gizli etkilere sahiptir. Goldberg, *Erkek Olmanın Tehlikeleri* adlı çalışmasında (1991: 113–125), toplumun erkekten beklentilerini *İmkânsız Yükler* kavramsallaştırması altında şu şekilde sıralamaktadır:

- 1) Cinsel kimlik yükü
- 2) Kinetik yükü
- 3) Duygu yükü
- 4) Kahraman imajı yükü
- 5) Arkadaşlık yükü
- 6) Çocuk yetiştirme yükü
- 7) Kimlik yükü
- 8) Otorite yükü
- 9) Ekmek kazanan olma yükü
- 10) Başarı yükü
- 11) Kariyer merdiveni yükü
- 12) Bütünsellik yükü
- 13) Tekeşlilik yükü
- 14) Duygusallık yükü
- 15) Özerklik yükü
- 16) Sağlık yükü
- 17) Kendiliğindenlik yükü
- 18) Öncelik yükü
- 19) Gelişim yükü

Malinowski (1998: 11–95), ilkel insanın çoğu zaman katı, can sıkıcı ve tatsız davranış kurallarına neden boyun eğdiği, özel ve toplumsal yaşam olaylarına hangi etkenlerin izin verdiğini, kolayca yürüyen ve çatışmalara yol açmayan ekonomik işbirliğine kendini hangi nedenle bağladığını ele aldığı çalışmasında, yerli topluluklarında bireyin ödül ve ceza faktörlerinin ötesinde bir uyum özelliği sergilediği üzerinde durmaktadır. Uyum davranışı, insanın sosyal bir varlık olarak hayatta kalabilme koşulunun bir sonucudur. Çünkü insan, Darwinist kurama göre canlı yaşamının en zayıf halkasıdır ve doğayla tek başına mücadele etme donanımından yoksundur. Hızlı koşma yeteneği, güçlü bir çene ya da pençeler gibi araçlara sahip olmayan insanın, avlanma ve korunma ihtiyacını karşılaması, doğada bu amaçla sürüler oluşturan hayvanlar gibi bir araya gelmekle mümkün olabilmektedir. Vahşi doğanın acımasız koşulları içinde bu derece korumasız bir varlığın en büyük kaygısı yalnız kalmaktır. Maslow da insan davranışlarına yön veren temel gereksinimleri sıraladığı şemada; başka insanlar ile iletişim kurma, kabul edilme bir yere ait olmayı ifade eden *Ait olma ve Sevgi ihtiyacı* maddesine fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyaçlarının hemen ardında yer vermiştir.

İnsan, gözlerini bir topluluk yaşantısına açar ve çevresindeki değer ve kurallara uygun hareket etmediğinde yalnızlaşarak ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalacağını, başka bir deyişle, gereksinimlerini toplum yardımıyla giderebilmenin karşılığında sosyal ödevlere sahip olduğunu kısa sürede fark eder. Sosyal ilişkilerini sorunsuz yürütebilecek “ideal insan, karşılaştığı ödevleri herkesçe, iyi karşılanabilecek şekilde yapan, sosyal duygusunu geliştiren, —Furtmüller’in deyişiyle— toplum şartlarına uyabilen insandır” (Adler, 1979: 32). Bireyler, toplumla bütünleşmeyi, toplumla uyumlu bir kimlik kazanmayı, toplumun değerler sistemine uygun hareket etmeyi, toplumsallaşma sürecinde öğrenmektedir. Diğer taraftan toplumsallaşma süreci, daha çok toplum, daha az birey anlamına gelmektedir. Yani bireyin inşa ettiği sosyal kişilik, daha çok, kendine ait olmayan tuğlalarla örülmüştür. Bu anlamda Wössner, “toplumsallaşma sürecinin bir insanlaşma süreci olduğu kadar bir yabancılaşma süreci olduğunu belirtmektedir” (Akt: Weisskopf, 1996: 45–46).

Yabancılaşma kavramı, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu anlamlardan, yabancılaşmanın İngilizcedeki karşılığı olan ve “bir insanın, yaşadığı gruba ya da topluma bir ecnebi olarak ya da bir ecnebi gibi uzak, yabancı kalması”nı (Redhouse, 1996) ifade eden ‘alienation terimine benzer kullanımlar, yukarıda yer verdiğimiz, Wössner’in kurduğu toplumsallaşma-yabancılaşma ilişkisiyle çelişmektedir. Toplumdan uzaklaşma eylemi, içinde bir bilinç barındırır. Toplumla bütünleşme arzusu taşıyan bireyin aynı anda bilinçli biçimde toplumdan uzaklaşmayı tercih etmesi mümkün olmayacağına göre yabancılaşma kavramı toplumsallaşma sürecine tezat bir durum olmamalıdır. Nitekim ortaya çıktığı Alman felsefesinde *Eftremdung* olarak ifade edilen yabancılaşma kavramı, bilinç içermeyen ve toplumsallaşma süreciyle uyum gösteren bir olgudur. Bu bağlam içerisinde yabancılaşma, bireyin varoluşsal durumunun –bir varoluş paradigması çerçevesinde ele alınırken- herhangi bir zaman dilimine yansıttığı görünümün, kıyıda bulunulan paradigmanın belirlediği insanî öz ile ayrışmasını ifade etmek için kullanılır. Bu ayrışma, ancak bilince çıkarılmadığı durumda yabancılaşma halini alır. Yani, yabancılaşmayı toplumsal bir sorun haline getiren özelliği onun gizil durumda kalmasıdır.

Yabancılaşma durumuna ilişkin bilinç faktörünü Nietzsche’nin tipolojisinde somut olarak görmek mümkündür. Bu tipolojide *sürü insanı*, *nihilist insan* ve *üst insan* olmak üzere 3 kategori bulunur. *Sürü insanı*, içinde yaşadığı toplumun değerler sistemi ile sorun yaşamayan dolayısıyla itirazı olmayan bir tipi ifade ederken *nihilist insan*, mevcut toplumsal değerleri sorgulamaya tabi tutmuş, genel anlamda reddetmiş ancak yerlerine yeni değerler inşa etmeyi başaramadığı için hiçliğe yönelerek mutsuzlaşmış insanı anlatır. *Üst insan* ise Nihilist insanla aynı sorgulamayı yapmış ve reddettiği değerlerin yerine yenisini inşa ederek yaşamında uygulama cesaretini göstermiştir (Kuçuradi, 1997). Bu tipoloji içinde yabancılaşma durumunu yaşayan tek kategori *sürü insanıdır*. Çünkü bu tip, kendi varoluşsal nitelikleri ile toplumsal değerler arasında bir takasa girmiş, toplumsal değerlerin kendi öz niteliklerinin yerini almasıyla ilgili bir rahatsızlık yaşamamıştır. Örneğin “erkekler ağlamaz” kalıbının toplumsal bir belirleme olduğunu bilince çıkarmadan kendi duygularından vazgeçmiştir. Diğer iki kategoride, öz değerler ile toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluk bilince çıkarılmış ve bununla baş etmeye yönelik bir çabaya girişilmiştir. *Nihilist insan* bunu başaramazken *üst insan* mücadeleyi kazanmıştır.

Varoluşçu felsefe de birey olma ile sosyal birey olma aralığındaki çatışmalı durumu tespit ederek yabancılaşma sorununa vurgu yapmıştır. Sartre’in (1990: 80), “Size anlattığım öneri (varoluşçuluk)...ancak eylem içinde, iş içinde gerçeklik vardır... İnsan kendi tasarısından başka bir şey değildir; kendini, yaptığı, gerçekleştirdiği ölçüde vardır; yani hayatından, edimlerinin toplamından ibarettir.” sözleriyle tanıttığı bu yaklaşım, insanoğlunun, eyleme dökülen nitelikleri kadar kullanılmayan potansiyeline işaret etmektedir. Bu noktada, “varoluşsal yabancılaşmayı oluşturan ise, insanın belli seçilmiş potansiyellerini gerçekleştirmesi ve kişiliğinin sınırları dâhilinde bulunan diğerlerini feda etmek zorunda kalmasıdır... İşte bu yabancılaşmadır; çünkü insan kendisinin bazı potansiyellerine yabancılaşmış olmaktadır.” (Weisskopf, 1996: 22). Burada varoluşçu felsefe, bireyin; tüm niteliklerini ve becerilerini keşfetme ve kullanma imkânına sahip olamayacağı düşüncesinden hareketle yabancılaşmayı, aşılması imkânsız bir karamsarlık içinde ele almış olmaktadır.

Psikanaliz kuramı ise yabancılaşmayı bir sorun olarak gündemine almakla birlikte bu durumu *a priori* olarak değerlendirmesiyle, diğer yaklaşımlardan ayrılmaktadır. Psikanalizin yaratıcısı Freud, “insanın yanılmalı bir bilincinin olduğunu ifade etmekte ve insanın kendi özgür iradesine göre eylemde bulunduğu yanılmasını gerçekmiş gibi algılamak ve göstermek için ussal nedenler bulunduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla bu yanılmalı bilincin içeriğinde de insanı gizlice tutsak etmiş etkenlerin doğrultusunda ortaya çıkan olgu, insana yabancılaşmış bir yaşam biçimidir.” (Akyıldız, 1998: 168). Klasik psikanaliz kuramı, insan davranışlarının, dürtü temelli olarak bilinçaltına kodlanan yaşantıların bir dışavurumu şeklinde ortaya çıktığını savunurken, bu kurama feminist bir bakış açısıyla yaklaşan temsilciler, bilinçaltı kodlamasının, örneğin annelik rolleriyle yaşam içinde oluşturulduğunu öne sürmekte ancak her iki yaklaşım da bir yabancılaşma durumunun ortaya çıktığı fikrinde birleşmektedir. Yabancılaşmış bir yaşamla yüzleşmek kolay olmamaktadır. Psikanalizciler, “aylar kimi zaman yıllarca hastalarının ‘direnc’leriyle (resistance) yüz yüze gelmesine ve travmalar, çatışmalar ve belirtilerle arasında bağlantılar kurarak hastanın rahatlamasına” (Mondimore, 1999: 117) çalışır.

Yabancılaşma sorununu en geniş biçimiyle ele alan iki düşünür Hegel ve Marx olmuştur. Hegel’de yabancılaşma; kendinin bilincinde var olan hürriyetin, kendi kendine gerçeklik kazandırma yolundaki hareketinde ortaya çıkan bir kavram ve durumdur. Hegel öznenin, kendinin bilincinin yabancılaştığı ve varlığın özünü bilmediğini ifade eder. Özünü bilmeyen ve kendi bilincinin yabancı olan özne parçalanmıştır. Yabancılaşma sonucu ortaya çıkan bilinç; yabancılaşmış bilinç, diyalektik olmayan bilinçtir. Hegel’in diyalektik kurgusu idealist bir zemine otursa da din temelli değildir. Hegel dini, basit aklın sınırları içinde ve bir ahlâk çerçevesinde ele alır. Bu nedenle, yabancılaşmanın aşılması noktasında, siyasal yapıyı ve ona bağlı mevzuatı dini değiştirmeden değiştirmeyi, modern çağın bir aptallığı olarak görür ve Reform yapmadan Devrim yapmaya benzetir (Kervégan, 2011: 35).

Hegel felsefesinin etkilerini taşıyan Marx’ın ilk yazılarında yabancılaşma sorunu tartışılmaya başlanmıştır. Ancak Marx’ın; yabancılaşmayı, kendi özgün bakış açısıyla yeniden tanımlamaya başlaması 1844 *Felsefe Yazıları* çalışmasıyla göze çarpmaktadır. *Alman İdeolojisi*’nde ise *üretim biçimi, üretim ilişkileri, üretici güçler* kavram üçlüsüne yer vermiştir (Althusser, 1991: 13–17). Böylece Marx, diyalektik kavramında olduğu gibi Hegel’in idealist yaklaşımına, yabancılaşma kavramında da materyalist bir çerçeve kazandırmıştır. Yabancılaşma sorununu emek kavramından hareketle ele alan Marx, *özel mülkiyet* ve *işbölümü* kavramlarından faydalanır. Başlangıçta doğal bir bilinçle yaşayan insanların zamanla bir araya gelmesi, üretkenliğin artması, topluluktaki insan nüfusunun çoğalması, ihtiyaçların fazlalaşması, birbirini izleyen süreçlerdir. Bu gelişmeler doğal olarak işbölümünü ortaya çıkarır. Ancak işbölümü ile ortaya çıkan, çelişkili bir tablodur. Çünkü bu işbölümü aynı zamanda işin ve ürünlerin üleştirilmesini, aslında nicelik bakımından olduğu kadar nitelik bakımından da eşit olmayan dağılımını içerir. Buradaki eşitsizlik; faaliyet ile maddi faaliyetin, keyif çatma ve çalışmanın, üretim ile tüketimin farklı bireylerin payına düşme olasılığı ile ilgilidir. Çünkü işbölümüyle birlikte emek ve mülkiyet birbirinden ayrılmaktadır (Marx, 2013: 97).

Marx, yabancılaşma sorununu emekle sınırlı tutmamış, onun hiçbir formunun, *üretim biçimi, üretim ilişkileri, üretici güçler* kavramlarından bağımsız olmadığını savunmuştur. Örneğin

psikoloji temelli yaklaşımlarla açıklanan dinlerin bile “insanları günlük yaşayışını egemenlik altında bulunduran güçlerin, onların kafalarındaki düşlemsel yansımalarından, dünyasal güçlerin üstünde dünya-üstü güçler biçimine büründükleri bir yansımadan başka bir şey...” (Marx, 2013: 138) olmadığını öne sürmektedir. Hatta Hıristiyanlığın dahi yabancılaşmış bir din olduğunu savunmaktadır. Yahudi dininin maddeci özü, Hıristiyan toplumunda kendini yarattığı için, en yüksek ifadesini bu toplum içinde bulduğu içindir ki Hıristiyanlıkla baş başa yaşayabilmiş, Hıristiyan toplumları Yahudileşirken Yahudiler Hıristiyan gibi görünür olmuşlardır. Ama Hıristiyanlık zaten dünyevileşip özünü yitirdiği için bir din olarak asıl hâkim olan Yahudiliktir (Marx, 2013: 48). Diğer taraftan emeğine yabancılaşan, bu yabancılaşmayla yoksullaşan birey, kapitalist sistem içinde ne bireysel varoluşu ne de toplumsal konumu üstünde kontrol sağlayabilmektedir. Tek yapamaya çalıştığı ayakta kalmak olan kapitalist sistemin yoksul bireyi için tüm belirlenimler yine *üretim biçimi, üretim ilişkileri, üretici güçler* tarafından inşa edilen toplumsal sistem tarafından yapılmaktadır. Üretim unsurları; alt yapısal olarak maddi kültürü, üst yapısal olarak da manevi kültürü yaratırken her ikisi de emeğini satan birey için yabancı durumdadır.

Yukarıda bir kısmını özetlemeye çalıştığımız yabancılaşma olgusu, tüm boyutlarıyla, cinsiyet rejiminin erkeklik inşasına içkin bir sorundur. Yabancılaşma olgusu, anomi ve yalnızlık kavramlarıyla karıştırılan haliyle toplumsal yaşamdan kopmaya değil, tam aksine sosyalleşme, bütünleşme ve uyum süreçlerini pekiştiren bir duruma işaret eder. Erkeğin; nesnel bir gözlemlerle, kabul edilemez görülen bir yükü şikâyet etmeden omuzlayabilmesinin koşulu, onu kendine ait bir parça gibi görmesidir. Basit bir örnekle açıklarsak; dışımıza yaptırdığımız dolguyu, dolgu maddesini kısa bir süre hisseder ve rahatsız oluruz. Zamanla duyularımız, bünyemize yabancı olan bu maddeye alışır ve hissetmez olur. Henüz diş hekiminin muayenehanesindeyken hissettiğimiz rahatsızlığın kalıcı olma ihtimalini düşünürsek dolgu maddesiyle yaşama gibi bir seçeneği kolayca kabul etmemiz mümkün olmayacaktır. Dolgu maddesini kısa süre içinde sorun olmaktan çıkaran şey, vücudumuzun bir uzantısı olarak görmeye başlamamızdır.

Yeni, yabancı değerlerin toplumsal sistem içine yerleştirilme süreci Colomb’un Amerika yerlilerine yaptığı zulümden bugüne hayli yol almış, karmaşık ve incelikli bir nitelik kazanmıştır. Değerler sistemindeki değişme, arz değil talep görünümüne büründürülmüştür. Bir örnek programları aynı saate koyarak tüketici/izleyiciye seçenek sunmayan popüler kültür endüstrisinin “halk bunu istiyor” savunması genel kabul görmüşe benzemektedir. Günümüzde artık modernist merkeziliğin kalıplarının kırıldığı, yerel kültürlerin küresel süreçte kendini ifade edebilme şansı yakaladığı, artık tek yönlü bir globalizasyon süreci yerine çok yönlü, çok kültürlü bir glocalizasyon dönemine girildiği tezleri, neden yerel değerlerin hala global birer marka olamadığını ya da yoksulluğun neden yerkürenin belli bölümlerinde toplandığını açıklayamasa da yükselen ve tekrarlanan perspektifler olmayı sürdürmektedir. Oysa modernizmin bir dönem geleneksel olanı dışlayan kavramsallaştırmalarının tükenmediği, sadece boyut değiştirdiği görülebilmektedir. Bugün insanlar, kategoriler eskisi kadar keskin olmasa da, ne olmadığında dışlanacaklarını, yalnız kalacaklarını sezmenin kaygısıyla bekleneni yerine getirmektedir. Çünkü “Egemen artık, benim gibi düşünmelisin ya da ölmelisin demiyor. Tersine şöyle diyor: Benim gibi düşünmemekte serbestsin, yaşamın, malın, mülkün sana aittir, ama bugünden itibaren sen aramızda bir yabancısın.” (Tocqueville’den Akt. Kızılçelik, 2000: 228).

Sosyal anlamıyla uyum; insanoğlunun, topluluk yaşamından dışlanma, yalnız kalma ve dolayısıyla zorluklarla başa çıkamama kaygısına bulduğu bir çözümdür. Uyumun; itaat, özdeşleşme, benimseme, konformite gibi çeşitli boyutları bulunmakla birlikte bilinç düzeyine rahatsızlık olarak yansımayan tek hali yabancılaşmadır. Uyum mekanizmaları genellikle anlık ve pratik çözümler sağlarken yabancılaşma seçeneği, kültürel olarak aktarılabılır bir niteliğe sahiptir. Özellikle eleştiri kültüründen uzak birey ve topluluklar açısından yeni olanın olduğu gibi kabul edilip tartışmasızca aktarılmasında bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Örneğin, gecekondu semtleri gibi görece muhafazakâr bölgelerde yaşayan ve hip hop müzikle ilgilenen gençlerin, şarkıları söylerken yaptıkları iki eliyle aşağıyı gösterme figürü, normal koşullarda bir ahlâk krizi yaratacakken, kültürel yabancılaşmanın bir sonucu olarak alkışla bile desteklenmektedir. Söz konusu hareket, hip hop kültürünün filizlendiği Amerikan getto yaşamında siyahî gençlerin, beyazları kızdırmak için, kendi penislerinin büyük olmasını hatırlatan bir hareketten başka bir şey değildir.

Sonuç olarak, erkekliğin sosyal inşası sürecinde, daha önce sözünü ettiğimiz, erkek için taşınması zor yükleri kabullenmenin temelinde büyük oranda yabancılaşma durumu etkili olmaktadır. *Sürü insanı* kategorisini aşamayan bireyler, toplumsal değerleri en baştan kendi değerleri olarak kabul etme eğilimindedir. “Bir toplumda, ortalama değerden saptıklarından dolayı, daha önceki gelişimin aşımış dönemine atıfta bulunan ya da ancak doğum halinde olduğu görünen bir gelişimin gelecekteki dönemlerini haber veren fenomenler patolojik olarak kabul edilmektedir” (Foucault, 2000: 92). Patolojinin konusu olmayı göğüsleme gücü olmayan erkekler, uyum seçeneğine yönelerek yabancılaşma sorununa, yabancılaşma sorunu ise erkeklik kalıplarının sürekliliğine katkı yapmaktadır.

4. BİLİNCE ÇIKARILAMAYAN ERKEKLİK YÜKLERİNİN DIŞAVURUMU: TUTUM-SÖYLEM-EYLEM

Yabancılaşma sürecinde ortaya çıkan ve zamanla bilincin dışına itilen tutum değişikliği duygusal bir rahatsızlık yaratmaz. Çünkü tutum değişikliği genellikle toplumsal ve kültürel değerlere ilişkindir. Kültürel bir aktarımla hazır olarak alınabileceği gibi bir kere bilinç dışına itildikten sonra yanlışlığı unutulmuş bir veri olarak hafızadaki bilgiler arasına karışır gider. Ancak duygular için işler bu kadar kolay değildir. “Belli bir uyaran karşısında genellikle içsel olarak belirip davranışsal tepkilere yol açan yapılandırılmış hisler” olarak tanımlanan (Kervancı, 2008) duygular sürekli kontrol gerektirir. Duygular bireylerin günlük hayatında nasıl hareket edeceğini, nasıl karar alacağını ve diğer bireylerle olan iletişim düzeyini belirleyen bir özelliğe sahiptirler. Duygular anlaşılır ve kontrol edilebilirse bireylerin davranışları ve buna bağlı olarak yaşam kalitesi artırabilir. Kontrol edilemediklerinde veya ifade edilmediklerinde yalnızlık gibi olumsuz durumlara yol açabilmektedir (Koçak, 2005). Kadınlar için duyguların ifade edilmesinin önünde görece daha az engel bulunur. Erkekler ise, cinsiyet rejiminin kalıpları gereği bu duyguları çoğu zaman saklama zorunluluğu hissetmektedir. Genel olarak insanlar özel olarak da erkekler, saklamak zorunda kaldıkları birçok duygunun yarattığı stres ile başa çıkma yolları geliştirir. Lazarus'a göre (1984), başa çıkma yolları, (1) "doğrudan eylem" ve (2) "etkiyi azaltma" olmak üzere iki süreci içerir. Doğrudan eylem; (a) tehlikeye karşı hazırlıklı olmak, (b) saldırganlık, (c) kaçma ve (4) hareketsizlik gibi dört farklı biçimde tezahür edebilir. Etkiyi azaltma çabalarının ise; alkol

alma, tranklizan ve sakinleştirici ilaçları kullanma gibi örnekleri görülen *septomatik* ve özdeşleşme, yer değiştirme, bastırma, yansıtma, mantığa vurma vb. gibi bilişsel savunma mekanizmalarını içeren *psişik* biçimleri görülür (Akt: Özgüven, 1992: 10). Başa çıkma yöntemleri çoğu zaman tedavi edici değil, acıları dindirici bir etki gösterir. Uzun vadede bu yöntemlerin “kaçınılmaz olarak ödenen ağır bir bedeli vardır, bu da ani bir patlama ve kişinin yaşamının biriken engellemelerin ağırlığıyla ezilmesi şeklinde görülür; ya da kişi bunların bilincine hiç varmayabilir, bu durumda yıkıcı etki, fizyolojik ve psikolojik semptomlarda kendini gösterecektir. Bu sabit streslerin –onu yavaş yavaş yıpratın- streslerin- etkisi, yozlaşma ve çöküşe neden olacaktır (Goldberg, 1991: 124).

Duyguların yarattığı stresle başa çıkma sürecinin yükü sadece bireyin üstünde değildir. Söz konusu olan, bir toplumsal cinsiyet kategorisi olarak erkek olunca, hele de bu kategori, cinsiyet rejiminin baş öznesi olunca toplum da bundan nasibini alır. Sürecin topluma etkilerini; *tutum*, *söylem* ve *eylem* olmak üzere üç boyutta gözlemlemek mümkündür.

4.1.Tutum

Sosyal psikoloji alanında genel kabul gören tanımıyla tutum; “bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir” (Kağıtçıbaşı, 1998: 84). Allport (2005), tutumların kaynağıyla ilgili dört koşul ileri sürmektedir:

Birinci koşul, aynı türden deneyimlerin artmasıdır. Aynı türden deneyimlerin birikmesi sonucu tutumlar oluşmaktadır. İkinci koşul, bireyselleşme, farklılaşma ve ayrılma sonucu birinci koşulla biriken deneyimlerin desteklenmesidir. Üçüncü koşul, güçlü bir etkileyici deneyin oluşmasıdır. Daha önce olumsuz tutuma sahip olduğu biri tarafından hayatı kurtarılan kişinin tutumunun olumluya dönmesi bununla ilgilidir. Dördüncü koşul da ise tutumlar ana-babayı, öğretmenleri, arkadaşları ve benzerlerini taklit ederek ya da model alarak hazır olarak elde edilmektedir (Akt. İnceoğlu, 1985: 15).

Yukarıda öne sürülen koşullardan, üçüncüsü dışında, tümü toplumsal bir nitelik taşımaktadır. Günlük hayatta, çevremizdeki objelere karşı sürekli bir değerlendirme halinde oluruz. Bu objelere ilişkin kararlar alır bu kararlara süreklilik kazandırarak tutumlara dönüştürürüz. Ancak tutumlarımızın önemli bir bölümünü toplumsallaşma ve toplumla kurduğumuz ilişkiler çerçevesinde ediniriz. Örneğin; ülkemizde yaşayan Müslüman nüfusun büyük bölümünün, hayatında hiç domuz görmemiş olsa bile domuz eti yeme konusunda olumsuz bir tutum geliştirdiği görülebilir. Bu tutumun değişmesi için, yukarıda belirtilen üçüncü koşulun, yani güçlü bir etkileyici deneyin oluşmasına gereksinim duyulacaktır. Eğer bu koşul oluşmazsa ilgili tutum sürdürülür ve hatta sonraki kuşağa olduğu gibi aktarılır. Toplumsal bir aktarım sonucu geliştirmedığımız, tamamen kişisel deneyimlerimiz sonucu oluşan tutumlarda bile zaman zaman, toplumsal kodların etkileri olduğunu fark etmek mümkündür.

Tutumlar, bireysel niteliğiyle kalmayıp küçük gruplar hatta kitleler tarafından paylaşılabilir. Bu bağlamda tutumlar, ideoloji veya dünya görüşü boyutunda sistematize olabilir. Çoğu zaman tersine bir akışla, ideolojilerden kaynaklı tutum geliştirildiğini görmek de mümkündür. Toplumsal değerler sistemi de erkekler açısından tutumların ortaklaştırıldığı erkeklik ideolojileri yaratmaktadır. Bu ideolojiler içinde hegemonik durumda olan erkeklik ideolojisi ise tutumların oluşturulmasında baskın rol oynamaktadır. Hegemonik erkeklik, farklı tutumlar geliştirme potansiyeli taşıyan diğer erkeklikler üzerinde kuşatıcı ve dışlayıcı etkiye sahip

olduğu için alternatif tutumlar üzerinde bir tehdit yaratmaktadır. Örneğin, erkeklerin ev işlerini kadınlarla paylaşması gerektiğine yönelik tutum, hegemonik erkeklik tarafından sürülen “eğer kadın da çalışıyorsa” şartıyla kısmen kabul görmektedir.

Hegemonik erkeklik ideolojisi, erkeği tanımladığı geleneksel kalıpların dışında kalan obje ve olgulara yönelik olumsuz tutum geliştirilmesine etkide bulunur. Hegemonik erkeklik ile ilgili düşünceler ve tutumlar; zayıflığın ve savunmasızlığın reddedilmesini, duygusal ve fiziksel denetlemeyi ya da kontrolü, herhangi bir yardıma ihtiyaç duyma halini reddetmeyi, cinsel ilişkide sürekliliği, güçlülüğün ve sağlamlığın görüntüsünü, saldırgan davranış sergilemeyi ve fiziksel egemenliği göstermeyi kapsamaktadır (Courtenay 2000: 1389). Erkeğe atfedilen biyolojik gücün bir sonucu olarak kas gücü gerektirmeyen bilim, sanat, felsefe, estetik, etik vb. alanlara yönelik geleneksel erkek tutumu genellikle olumsuz olmaktadır. Buna karşılık, fiziksel gücün ve performansın önemini göstermede özel bir yeri olduğu bilinen sporun da erkeklik alanı olarak tanımlanması (Theberge'den Akt. Bulgu, 2012: 209) özellikle sırıkla atlama, kuplu beygir, gülle atma, uzun atlama vb. bireysel spor dallarından ziyade farklı erkekliklerin güç açısından karşılaştırılmasına olanak veren dövüş sporları, futbol, basketbol gibi dallara yönelik olumlu tutum geliştirilmesine sebep olmaktadır. Genel anlamda hegemonik erkeklik ideolojisi, diğer ideolojilerle ilişkisi ölçüsünde; olgulara, olaylara, objelere, diğer toplumsal cinsiyet kategorisi olarak kadınlara hatta diğer erkekliklere yönelik tutum geliştirilmesinde belirgin bir rol oynamaktadır.

4.2.Söylem

İdeolojik inşanın toplumsal karşılığını en somut biçimde dil yapısında gözlemlemek mümkündür. Örneğin, Türkçede; bir temenni ifadesi olarak *inşallah*, bir sakinme ifadesi olarak *maazallah*, bir onama ifadesi olarak *maşallah* gibi dinsel kökenli kelimelerin kullanılıyor olması sekülerleşmemiş bir dil yapısına işaret etmektedir. Dil üzerinde yapılacak yüzeysel bir gözlemlerde bile, tıpkı bir ideolojik tasarım olarak dinin etkisi gibi, ataerkil ideolojinin izleriyle karşılaşmak kaçınılmazdır. *Bayan, bilim adamı, karı gibi, yumuşak* vb. gibi erkek bakış açısıyla belirlenmiş sayısız ifade, bu izlere örnektir. Erkeğin toplumdaki baskın konumu sonucu, dil içine nüfuz etmiş bu tür ifadelerin münferit olarak değerlendirilmesi, erkek ve kadını bir cinsiyet rejimi içerisinde karşılıklı konumlandırmaya yarayan *erkeklik söyleminin* geliştirilmesindeki kolektif iradeyi görmeyi güçleştirecektir. Çünkü bireyler söylem yaratamaz. Bunun yerine söylemler sosyal düzeyde mevcuttur. Söylem, anlamı inşa eder ve böylelikle toplumlar mevcut semboller ve anlamlar arasında bağ kurar. Bu yolla toplumlar konular, olaylar ve olgular üzerinde nasıl düşünecekleri ya da iletişim kuracakları söylemler üzerinden kazanırlar (Potter, 1996).

Toplumsal cinsiyet tartışmaları açısından söylemin iki temel işlevinden söz edilebilir. Bunlardan birincisi *hatırlatma/pekiştirme*, diğeri *kanıtlama*dır. Örneğin, Connel (1998: 317–319), kadınsılığı abartan ve evliliği yaşamın asıl amacı olarak romantikleştiren kültürel bir pratik aracılığıyla nasıl katlanılır kılındığını, evi geçindirenin –kadın çalışsa hatta erkekten daha çok kazansa bile- erkek olduğu ve kadının, kocasının planlarına uymakla yükümlü olduğu kabulünü, cinsiyetçi söylemin; terfi ettirme ve görev dağıtımını gibi yönetim ve denetim pratiklerine nasıl kök saldırdığını, kadınların doğal zayıflığı ve dizgicilik işine uygun olmadığı söylemiyle kadınların matbaa sektöründen nasıl dışlandığını ortaya koyan araştırmaları örnekleyerek cinsiyet rejiminin inşasında söylemin etkilerine işaret etmiştir. Bu örneklerde

söylem, kadına yöneliktir ve onların toplumsal konumlarını *hatırlatma/pekiştirme* işlevi görmektedir. Bu noktada söylemin, sadece bireysel düzeyde değil, kamusal/kurumsal düzeyde yeniden üretilmesine şahit oluruz. Söylemin kanıtlama işlevi ise daha çok erkeklerin bireysel düzeyde başvurduğu bir kullanımdır.

Erkeklerin geneli açısından, farklı erkeklik ideolojileri arasında en imtiyazlı ve korunaklı alan, hegemonik erkeklik statüsüdür. Bu nedenle erkekler, hegemonik erkeklik tarafından belirlenen kalıplara uygun olduğunu sürekli olarak kanıtlama ihtiyacı hissettikleri söylenebilir. Kendilerini, erkeklik kalıpları açısından yetersiz gören ve toplumun kendisini yetersiz bulacağı kaygısını eylemle aşamayacağı farkında olan erkeklerin söyleme sıklığına sarılmaları kaçınılmaz olmaktadır. Bu noktada sadece kadınlara karşı değil, kendisini erkeklik ideolojileri arasında daha alt basamaklara itebileceklerini düşündüğü diğer erkeklerle yönelik de bir kanıtlama çabası içine girilmektedir. Erkek arkadaş ortamlarında; cinsel güce, erkeğe has fiziksel üstünlüklere, cesaret örneklerine, saldırganlık ve şiddet deneyimlerine yapılan aşırı vurgu, söz konusu kaygıların bastırılması amacına dönük kabul edilmektedir.

Hegemonik erkeklik tarafından tarif edilen geleneksel erkek normlarının altında/dışında hatta eşcinsellik boyutuyla karşısında yer alan erkeklik türleri açısından bu durumun sorun olarak görülmesi, içinde söylemin de bulunduğu bir takım savunma mekanizmalarının devreye girmesine neden olmaktadır. Örneğin, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ercan Abay'ın, aşırı erkeklik duygusuyla garip davranışlar içerisinde bulunan, sürekli erkeklik taslayan ve halk arasında maganda olarak nitelenen kişilerde gizli eşcinsellik olabileceği tezini, yine bir psikiyatr olan Hüsamettin Güldoğan; şu sözleriyle desteklemektedir;

Gizleme yöntemi Magandaların gizli eşcinsellik duyguları olabilir. Bir savunma mekanizması olarak aşırı sert tutumlar, davranışlar, otoriteye baş kaldırma, dayak gibi fiziksel şiddet gösterileri içine girerler. Erkeksi davranışlarla ya da kadınlara yoğun ilgi, küfür, cinsel taciz, aşırı cinsel uğraş eşcinsel dürtülerin açığa çıkmasını engellemeye çalışırlar. Eşcinsel eğilimlerini ancak erkeksi davranışlarla gizlerler ancak bunu da bilinçli yapmazlar. Tüm o erkeksi davranışlar bilinç dışıdır. Bu savunma mekanizmasını kendi kendine geliştirir. 'Aman kimse eşcinsel olduğumu anlamasın' diye düşünceleri yoktur. (<http://www.habervitrini.com/magazin/maco-erkekler-gizli-escinsel-olabilir-mi-37551/>, 19.02.2016)

Bu örnekte söylemin, defansif olarak kullanımı söz konusudur. Diğer taraftan, “bireyler zaman zaman kendisini farklı ve güçlü olduğunu belirtmek istediğinde karşısındaki kişileri herhangi bir nedenle etiketledikleri ve onları ötekileştirdikleri görülmektedir” (Aker, Dündar ve Pekşen, 2007: 85). Söylemi bu biçimde, ofansif olarak kullanan erkek, kendisinde bulunduğunu düşündüğü eksiklik ya da eksiklikleri karşı tarafa yükleyerek onu savunma pozisyonuna sokmakta, böylece Lazarus'un *başta çıkma* yolları, içinde saydığı *doğrudan eylemin tehlikeye karşı hazırlıklı olmak* seçeneğini kullanmış olmaktadır.

Erkekliği kanıtlama amaçlı kullanılan söylem, söylemin varlığından rahatsız olan erkekler açısından bir erkek dayanışmasını ihtiyaç haline getirirken, geleneksel zeminde kadınların birer eş, sevgili ya da anne olarak bu söylemi yeniden üretiyor olması, durumu daha da zorlaştırmaktadır. Nihayet, sürekli olarak yeniden üretilen erkeklik söylemi, toplumsal cinsiyet kategorileri olarak kadın ve erkeğin mevcut konumunu pekiştirmekte, her iki cinsin hayatını zorlaştırmaya katkı sunmaktadır.

4.3.Eylem

Erkekler için, hegemonik erkekliğin tayin ettiği fiziksel, sosyal, ekonomik başarılarla imza atamama, duyguların yarattığı çelişik ruh halinin izahını yapamama, cinsel ihtiyaçlarını giderememe gibi sorunlarla başa çıkma noktasında, tutum geliştirme ve söylemi yeniden üretmenin bir sonraki aşaması eylem olmaktadır. Benlik oluşturma sürecinde, anneyle arasına keskin çizgiler koymanın bir sonucu olarak daha katı bir kişilik örüntüsü içinde kendini ifade etme yetilerinden giderek uzaklaşmanın uzun vadeli sonuçları, şiddet deneyimlerinde kendini göstermektedir. Erkeğin, şiddeti sadece kadınlara değil kendi hemcinslerine de uyguladığı göz önüne alınırsa, kendini ifade edememe sorununun bu duruma yaptığı etki daha kolay anlaşılabilir.

Dünya Sağlık Örgütü, “Şiddet ve Sağlık Raporu”nda şiddeti, “Bir kişiye, bir gruba ve bir topluma karşı yaralanma, ölüm ve psikolojik zararla, gelişme geriliği veya çöküntü hali, fiziksel güç veya tehdit uygulama” (WHO: 2002) olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda şiddet; fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik ve sosyo-kültürel olabileceği gibi tehdit, taciz, tecavüz, dayak, cinayet vb. gibi fiili biçimleriyle ortaya çıkabilmektedir. Feminist çalışmaların giderek kapsamını genişletmesiyle toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olgusu, diğer şiddet türlerinden ayrılmıştır. İlk olarak kavramın kullanımı, kadına yönelik şiddeti ifade etmiş olsa da zamanla, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, kadının toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkili olarak ele alıp “kadın ile erkek ya da veya kadınlar arasında ya da erkekler arasında ayırım yapan şiddet” (Uygur, 2011: 120) şeklinde tanımlamıştır.

Erkeklerin, gerçek bir erkek olamama kaygıları, korkuları, utancı ve kapıldıkları güvensizlik duygusunu öfke, nefret ve saldırganlık girdabına itildiğini öne süren Kaufman (1999), ortaya çıkan durumu şöyle ifade etmektedir:

Bu duygusal durum içerisinde şiddet bir telafi mekanizması olarak ortaya çıkmaktadır. Erkeklik dengesini yeniden sağlamanın ve kendisine ve diğerlerine bir erkek gibi yaşadığını beyan etmenin yolu olarak şiddet kullanılmaktadır. Şiddet ifadesi genellikle fiziksel olarak daha zayıf ve savunmasız bir hedef seçimini de içermektedir. Bu hedef bir çocuk veya bir kadın, eşcinsel erkeler veya dinsel-toplumsal bir azınlık gibi özel bir grup veya göçmen kesimler olabilir. Söz konusu grupların kanun tarafından daha az korunabilecekleri de düşünüldüğünde erkeklerin güvensizliklerini ve öfkelerini dışarı vurmaları için ideal ortam oluşmaktadır

<http://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2008/12/kaufman-erkek-kaynakli-siddetin-7-nedeni-turkish.pdf>: 15.02.2016)

Biyolojik, psikolojik veya sosyo-ekonomik açıklamalar mevcut olsa da şiddetin sosyal boyutu üzerinde son dönemde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Şiddet olgusunun belirli kategoriler etrafında toplanmıyor oluşu diğer seçeneklerin belirgin etkisini olabildiğince azaltmaktadır. Örneğin, “yaygın kanının aksine şiddet, sadece düşük gelir düzeyli, eğitimsiz ailelerde yaşanmamaktadır. Her gelir düzeyinden, her eğitim seviyesinden, her meslek grubundan ve her yaşta kadınlar da şiddete maruz kalmaktadır.” (Şenol ve Yıldız, 2011:430). Bu durum şiddetin özellikle toplumsal cinsiyetle ilişkisini gözler önüne sermektedir.

Şiddetin, toplumsal değerler sistemi içerisinde çeşitli vesilelerle meşrulaştırılma eğilimi, faillerin kendilerini bu şekilde ifade etmeleri noktasında cesaretlendirmektedir. Özellikle sosyalizasyon sürecinde; eşe, öğretmene, ebeveyne şiddet hakkının tanınması, bu durumun “öğretmenin vurduğu yerde gül biter”, “erkektir; döver de sever de...” gibi söylemlerle desteklenmesi, şiddete başvuran faillerin karşısında devletin, “haksız tahrik indirimi”, “iyi hal

yasası” gibi avantajlar sunarak affedici tavır takınması, toplumsal linç kültürüne, ideolojik kaygılarla, kayıtsız kalması şiddeti bir seçenek haline getirmektedir. Başka bir deyişle, yaşadığı kaygı, korku, bastırılmışlık ve güvensizlikle başa çıkabilmek için çarpıtılmış bir metot olarak şiddete başvuran erkek, onu sorgulama ihtiyacı görmemektedir.

Bazen gazetelerde karşılaştığımız, “yemeğe tuz koymadığı için eşini dövdü” türünden haberlerde şiddetin nedenini anlamakta güçlük çekeriz. Akşam yemek yüzünden eşini döven erkeğin, gündüz toplu taşıma aracında havalandırma kapağını açmadığı için erkeklik gururu incinen kişi olma ihtimali gayet mümkündür. Bu noktada şiddetin konusunun ne olduğu çok da önemli değildir. Üzerinde durulması gereken nokta, şiddetin bir rahatlama, kendisine ve en azından bir kadına erkekliğini kanıtlama aracı olarak kullanılmasıdır. Diğer şiddet haberlerinde de buna benzer ilişkiler kurmak olasılık dışı değildir. Günümüzde eş cinayetlerinde, failin ceza indirimi alabilmek için “erkekliğime laf söyledi” şeklinde standartlaşan savunmalarının ortaya çıkışı tesadüf değildir.

5. SONUÇ

Feminist hareketler, toplumsal iktidar ilişkilerinin, belirlenmiş cinsiyet rolleri üzerinden nasıl üretildiğini ve yeniden üretildiğini teşhir ederek erkek egemen cinsiyet rejimi ile sonuçlanan sömürü ilişkileri hakkında bir bilinç oluşturmaya başlamıştır. Feminist aktivistlerin açtığı yoldan ilerleyen kadın araştırmaları, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kadınla erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların bu iki cinsi birbirinden ayırt etme biçimini ve onlara verdiği toplumsal rolleri ifade eden toplumsal cinsiyet kavramını (Ecevit, 2011: 4) bilimsel literatüre kazandırarak toplumsal parçalanmışlıkların kavranması noktasında yeni bir perspektif sunmuşlardır. Böylece kadının, tarihin içinde nasıl gizlendiğini, hane içine nasıl hapsedildiğini, toplumsal iktidar ilişkilerinden nasıl uzaklaştırıldığını ya da erkeğin bir uzantısı haline getirilerek özne olma durumunun nasıl yok edildiğini görünür hale getirmişlerdir.

Kadın kimliğinin, onun doğal niteliklerinin çarpıtılarak, sosyal düzeyde yeniden inşa edilmiş olduğunun kavranması, inşa sürecine yeniden ama özne olarak katılmanın olanaklarını yaratmaktadır. Sömürü ilişkilerini çözümlmek, kadının, mevcut statüsünü yaratan mekanizmaları tespit etmek, cinsiyet rejiminin eşitlikçi temelde yeniden yapılandırılması yönünde önemli kazanımlar teşkil etmektedir. Örneğin, *Birleşmiş Milletler Teşkilatı İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi*'nin kadın haklarını korumada yetersiz kalacağı düşüncesiyle *Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi*'nin imzalanması hiçbir şeyin toplumsal cinsiyet tartışmalarından öncesi gibi olmayacağını bir göstergesidir.

Kadınların yaşadıkları hak ihlallerini durdurabilmek, eşitsizliğin koşullarını ortadan kaldırabilmek için ataerkil değerlerle örülmüş cinsiyet rejimini bütünlüklü olarak ele almak ve kavramak gerekmektedir. Bu bağlamda, “kadınların ezilmişliği nasıl yaşadığını anlamak kadar, erkeklerin eril iktidar konumlarını nasıl sürdürdüklerini ve tahakkümü nasıl inşa ettiklerini anlamak da önemli olmalıdır” (Sancar; 2013: 15). Ne var ki, toplumsal cinsiyet merceğini bu amaçla erkeklere yönelttiğimizde, bu iktidarı kurmak ve elinde tutmak için nasıl bedeller ödediklerinin farkına varamayan; donatılmış ve kuşatılmış bir erkeklikle karşılaşmaktayız. Duygusal, sosyal ve kültürel olarak cinsiyet rejimi tarafından kodlanmış erkek, kadını ev emeğine hapsedip kamusal alanın hâkimi olarak eve ekmek götürmenin

gururunu yaşarken, eşinin, alım gücünü yeniden üretmek üzere eve kapatılmasının sonucu olarak düşük ücretlerle çalıştırıldığına farkına varamamaktadır. Böylece, kadının yaşamı ve bedeni üzerinde egemenlik kurmasına olanak veren değerler sisteminin, aslında kendisini de sömürü ilişkilerinin nesnesi haline getirdiğini görememektedir.

Toplumsal sistem, erkekleri sadece toplumsal yaşama değil, onun iktidarına da hazırlamaktadır. Bu nedenle erkeklerin, ikinci bir sosyalizasyon sürecine tabi olduklarını söylemek mümkündür. Kadınlardan farklı olarak, toplumsal yaşamın eril iktidarının temel niteliklerinin kazandırıldığı sosyalizasyon sürecinde; cesaret, sağlamlık, güç, kararlılık, acımasızlık gibi değerler üzerinden ikinci bir kimlik oluşturulmaktadır. Bu süreçte erkek, hegemonik erkeklik ile ikincil erkeklik kalıpları arasındaki hiyerarşik düzeni de gözlemlemektedir. Hiyerarşinin üst basamaklarına tırmanarak iktidar olanaklarından yararlanmak isteyen erkekler, kadınsılıkla arasına mesafe koyabildiği ölçüde bunu başarabileceğini, bu süreçte fark etmektedir. Böylece, kadınsı olarak nitelendirilen; duygusallık, zayıflık, bağıllık, merhamet vb. duygularını bir zırhın içine saklayarak yaşamayı öğrenmektedir.

Erkeklerin, doğalarına rağmen bu şekilde yaşayabilmelerinin koşulları sınırlıdır. Kendilerini çelişkiler içinde bırakacak çatışma faktörlerinin ya farkında olmamalı ya da bilincin dışına itmesini sağlayacak başa çıkma mekanizmaları geliştirmelidir. Ataerki düzenin tarihsel geçmişi, cinsiyet rejiminin sosyalizasyon sürecine yerleştirilmiş kodları, erkekliğin sosyal inşasının kuşaktan kuşağa aktarılmasının mekanizmalarını oluşturmuştur. Bu nedenle, bir noktadan sonra sadece kültürel aktarımla yaşatılan değerler, kaynağının sorgulanır olmasından uzaklaştığı için yabancılaşma olgusunun ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Taşımakta olduğu yüklerin kaynağından uzaklaşan erkek, iç çatışmalardan uzak ama yabancılaşmış bir halde, rejimin yeniden üretilmesine aracı olmaktadır. Diğer taraftan, kaçamadığı yükler ile başa çıkma yolları aramaktadır. Zayıf olduğunu düşündüğü yönlerini gizlemek, onu ortaya çıkaracağını düşündüğü tehditlere karşı güvende olmak için önlemler almaktadır. Söz konusu önlemler arasında, egemen ve popüler değerlerden beslenen tutumlara taraf olmak, kendisinin cinsiyet rejimi içinde konumunu ifade edeceğini düşündüğü söylemleri sahiplenmek yer almaktadır. Omuzladığı yüklerle başa çıkma yolları geliştiremediği ya da bu noktada hazırlıksız yakalandığı durumlarda ise şiddet eylemine başvurabilmektedir. Tamamı, hegemonik erkek ideolojisinin temsili olan; *tutumlar*, *söylemler* ve *eylemlere* sığınarak, kendini; topluma, kadın cinsine ve hemcinslerine kanıtlama, kabul ettirme çabası içine girmektedir.

Erkekler, ister bilince çıkarsın ister çıkarmasın omuzladıkları erkeklik yüklerini taşımaya devam ederek kadınların içinde buldukları toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sürdürülmesine katkıda bulunmuş olmaktadır. Erkeğin, daha üst bir cinsiyet statüsünde olmayı; varoluşsal bir gereklilik, kendini gerçekleştirme koşulu, bütünsellik algısının bir parçası, kısaca, bir zorunluluk olarak görmesi; kadınların dışlanması, ezilmesi ve sömürülmesinin sosyal temellerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmak için girişilen mücadelede, erkeğin de ontolojik durumuyla yüzleşmesini sağlayacak çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Erkekler nezdinde yaratılmaya çalışılacak farkındalık, HeForShe Hareketi'nde olduğu gibi, kadınlarla empati kurmayı değil, erkeklerin bizzat kendi çelişkilerini bilince taşımasını sağlamaya dönük olmalıdır.

Toplumsal cinsiyet çalışmaları açısından, ataerkil düzeni sorgulama, sorgulatma noktasında topyekûn bir erkeklik algısı üzerinden hareket etmek yanlış olacaktır. Connel (1998), Kimmel (2004 ve 2008) işaret ettiği erkeklikler (masculinities) arasındaki farklara yoğunlaşarak, hegemonik erkeklik ideolojisinin mekanizmalarını çözümlemek, teşhir etmek ve dönüştürmek amaçlı çalışmaları çoğaltmak gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması için, kadınların özgürleşmesinin erkeklerin özgürleşmesi ile ilişkili olduğunun cesurca tartışılabilir hale gelmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

ARAŞTIRMA ESERLERİ VE MAKALELER

- Adler A. (1979). *İnsanı Tanıma Sanatı* (2.Baskı), Dergah Yayınları, İstanbul.
- Aker S., Dündar C., Pekşen Y. (2007). Sokaktakiler, Yazılı Basın ve Damgalama, *Aile ve Toplum Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart, Yıl 9, Cilt 3, Sayı 11: 83-90.
- Akyıldız H. (1998). Bireysel Ve Toplumsal Boyutlarıyla Yabancılaşma, *SDÜ İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, Sayı:3: 163-176.
- Althusser L. (1991). *Özeleştirici Öğeleri* (Çev: Levent Targu), Belge Yayınları, Ankara.
- Barutçu, A. (2013). Türkiye’de Erkeklik İnşasının Bedensel Ve Toplumsal Aşamaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bulgu, N. (2012). Futbolda Şiddetin Erkeklik Anlamları, *Spor Bilimleri Dergisi*, 23 (4): 207–219.
- Connel, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet Ve İktidar Toplum Kişi Ve Cinsel Politika* (Çev: Cem Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Courtenay W. H. (2000). Constructions of Masculinity and Their Influence on Men’s Well-Being: A Theory of Gender and Health, *Social Science&Medicine*, 50: 1385-1401.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç, Y. Ecevit, N. Karkıner (Ed.) içinde, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir: 2-32.
- Foucault, M. (2000). *Psikoloji ve Ruhsal Hastalık* (Çev: Muhsin Hesapçoğlu), Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Goldberg, H. (1991). *Erkek Olmanın Tehlikeleri*, (1.Basım). Ankara: Edesos Yayınevi.
- İnceoğlu, M. (1985). *Güdüleme Yöntemleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel Psikoloji*, İstanbul: Altan Matbaacılık.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, (4.Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kervancı, F. (2008). *Büro Çalışanlarının Duygu Düzeyi Yeterlilik Düzeylerinin Geliştirilmesinde Duygu Yönetimi Eğitimi Programının Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Kervégan, J-F. (2011). *Hegel Ve Hegelcilik*, (Çev: İsmail Yerguz), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Kızılçelik, S. (2000). *Frankfurt Okulu*, Ankara: Anı Yayınları.
- Kimmel, M. S. (2004). Masculinity as Homophobia: Fear, Shame and Silence in the Construction of Gender Identity, *Feminism & Masculinities* içinde. Ed: Peter F. Murphy, Oxford Readings in Feminism, ss.182-199.
- Kimmel, M. S. (2008). Masculinity Studies: An Introduction, *Debating Masculinity* içinde. Ed. Josep M. Armengol ve Angels Carabi. Men's Studies Press, ss.16-30.
- Koçak, R. (2005). Duygusal İfade Eğitimi Programının Üniversite Öğrencilerinin Aleksitimi ve Yalnızlık Düzeylerine Etkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 29–43.
- Kuçuradi, İ. (1997). *Nietsche ve İnsan*, İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Malinowski, B. (1998). *İlkel Toplum* (1.Basım), İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Marx, K. (2013). *Yabancılaşma* (Çev: K.Somer, A. Kardam, S. Belli, A. Gelen, Y. Fincancı, A. Bilgi), (Der: Barışta Erdost) İstanbul: Sol Yayınları.
- Mondimore, F. M. (1999). *Eşcinselliğin Doğal Tarihi*, İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (1992). Üniversite Öğrencilerinin Sorunları Ve Başetme Yöntemleri. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:7, ss. 5-13.
- Potter, W., J. (1996). An Analysis Of Thinking And Research About Qualitative Methods. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. Mahwah, New Jersey.
- Redhouse Sözlük (1996). İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Sancar, S. (2013). *Erkeklik: İmkansız İktidar*, (3.Basım), İstanbul: Metis Yayınları.
- Sartre, J. P. (1990). *Varoluşçuluk* (Çev: Asım Bezirci), İstanbul: Say Yayınları.
- Sayer, H. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*, (Uzmanlık Tezi), KSGM, Ankara.
- Selek, P. (2014). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*, (7.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Şenol, D., Yıldız, S. (2011). Bir Kentleşme Sorunu Olarak Gecekonduarda Yaşanan Aile İçi Şiddet ve Kadın –Ankara İli, Çankaya İlçesi, Yıldız Örneği-, 38. (ICANAS) Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. *Çevre, Kentleşme Sorunları ve Çözümleri Bildiriler Kitabı*, Cilt II. ss.841-851.
- Uygur, G. (2011). Şiddet, Y. Ecevit, N. Karkıner (Ed.) içinde, *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* ss.118-140, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Weisskopf, W. (1996). *Yabancılaşma ve İktisat*, (Çev: Ç. Koç, D. Eryar, K. Erçel). İstanbul: Anahtar Yayınları.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 58 Kasım - Aralık 2016

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Yüksel, İ. (2003). İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçlarının İncelenmesi (Ankara Örneği).
Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4 (2), ss. 21-38.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://www.habervitrini.com/magazin/maco-erkekler-gizli-escinsel-olabilir-mi-37551/>
19.02.2016

<http://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2008/12/kaufman-erkek-kaynakli-siddetin-7-nedeni-turkish.pdf> 15.02.2016

WHO (2002) World Report on Violence and Health,. (Çevrim-içi:
www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf)
Erişim tarihi: 19.02.2016